

REMISSVAR
2024-11-08
Ju2024/01560

Justitiedepartementet

Remissvar *Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet (SOU 2024:52)*

Inledning

Folkets Hus och Parker är en riksorganisation med närmare 500 medlemsföreningar i hela landet som tillhandahåller mötesplatser för civilsamhället, offentliga och privata aktörer. Medlemsföreningarna bedriver publika kulturverksamheter inom scenkonst, konserter, konstutställningar och biografverksamhet, samt tillhandahåller scener, spellokaler och publika rum för kultur och möten även för andra aktörer och arrangörer, inte minst det lokala föreningslivet.

Folkets Hus och Parker utgör tillsammans med sina medlemsföreningar en mycket betydelsefull del i den demokratiska och kulturella infrastrukturen, och är en viktig garant för att kunna tillhandahålla kultur i hela landet på ett sätt som också tillvaratar lokalt engagemang.

Folkets Hus och Parker har en lång historia vars incitament vid tillblivelsen 1893 var att "upplåta en säker tillflyktsort för förföljda tankar". Vårt yttrande i detta ärende tar avstamp i denna devis tillsammans med både vår värdegrund och vårt visionsarbete.

Yttrande

Folkets Hus och Parker delar utredningens skrivelse att det finns situationer då Sveriges säkerhet är av ett överordnat intresse. Vi gör dock bedömningen att utredningens förslag om att ge Polismyndigheten befogenhet att begränsa eller helt förbjuda allmänna sammankomster med hänvisning till Sveriges säkerhet är problematisk ur demokratisk synpunkt. Flera av förslagen i utredningen innebär oproportionerliga inskränkningar i yttrande-, mötes- och demonstrationsfriheterna

och det går heller inte klargöra om de lagförslag som presenteras i utredningen verkligen resulterar i ett stärkt skydd för Sveriges säkerhet.

Folkets Hus och Parker anser dock att betänkandet kan utgöra ett viktigt underlag i en fortsatt demokratisk process om yttrande- och mötesfrihet.

Folkets Hus och Parker lämnar följande övergripande synpunkter till utredningen:

- Begränsningen av mötesfriheten är central i utredningen där polismyndigheten ges rätt att antingen reducera eller helt förbjuda en allmän sammankomst med hänvisning till rikets säkerhet. Hur handlägningsprocessen ser ut är däremot inte klarlagt. Rättssäkerheten vid beslutsfattande måste vara i första rummet vid inskränkningar i mötesfriheten vilket vi bedömer inte vara framskrivet i förslaget. Polismyndigheten fattar generellt beslut på enhetsnivå vilket, med utredningen som grund, får till följd att likartade ärenden kan komma att bedömas olika beroende på polisregion. Det uppstår också med jämna mellanrum osäkerhet kring vad ett gällande tillstånd omfattar. Detta blev tydligt i samband med Polisens införande av väskförbud på större evenemang den 1 november 2023 samt vid tillämpning av skärpta restriktioner under pandemiåren.
- Fria framföranden av konstnärliga verk är, oavsett dess form och gestaltning, en bärande del av den grundlagsskyddade mötesfriheten. Ett fritt spridande av tankar och känslor utgör den fria åsiktsbildningens vitalaste del. Eller omvänt, ett beslut om begränsning av en allmän sammankomst får aldrig baseras på det konstnärliga verkets innehåll. Att fritt få utöva mötesfrihet och konstnärlig verksamhet har varit en historisk plattform för hela Folkets Hus rörelse.

Utredningens förslag innebär att den principen frångås eftersom ett begränsningsbeslut kommer att kunna grunda sig på de förväntade konsekvenserna av innehållet i, och/eller formerna för, de yttranden som ska framföras. Enligt förslagen ska Polisen även få ställa villkor om formen för sammankomstens genomförande i övrigt, vilket anges kunna innebära ett förbud mot vissa gestaltungsformer. Folkets Hus och Parker anser att detta riskerar att överskrida skiljelinjen mellan den grundlagsskyddade yttrandefriheten och förhandscensur. Enbart det faktum att risken finns kräver tydligare motiveringar än de som ligger till grund för nuvarande förslag.

- Vid handläggningen inför beslut om inskränkning i mötesfriheten ska Polisen, på grund av ärendets natur, kunna inhämta information från Säkerhetspolisen eller Utrikesdepartementet. En av följderna blir att ett förbud om att genomföra en allmän sammankomst med hänvisning till Sveriges säkerhet av sekretessskäl kan lämnas utan motivering med hänvisning till annan myndighets bedömning av säkerhetsläget. I ett öppet och demokratiskt samhälle är det av yttersta vikt att all myndighetsutövning, oavsett om det handlar om rättigheter eller skyldigheter, så långt som möjligt sker med öppna motiveringar och partsinsyn. Folkets Hus och Parker delar Säkerhetspolisens farhågor att den föreslagna ordningen är oförenlig med myndighetens uppdrag att skydda demokratin och värna medborgarnas fri- och rättigheter. Det riskerar kunna uppfattas som att det är Säkerhetspolisen som dikterar villkoren för yttrandefriheten. Att konsekvent frånga den gängse normen om transparens vid myndighetsutövning av allmän karaktär kan inte ses som annat än djupt problematiskt.
- Enligt förslaget kan Polismyndigheten att vid sidan om att stoppa alternativt besluta om annan tid eller plats för en allmän sammankomsts genomförande även ge villkor om *sättet* för sammankomstens genomförande i övrigt. Även sättet ett budskap framförs på ingår i budskapet och skyddas därför av yttrandefriheten. Vid en allmän sammankomst är både formen och innehållet bärande ingredienser i genomförandet. Att begränsa detta kan därför i praktiken innebära att man begränsar vilka budskap som en demonstration får framföra. En sådan rättighetsinskränkning ska givetvis följa samma krav som övriga rättighetsbegränsningar, speciellt kravet på klarhet i vad inskränkningen innebär och förutsägbarhet på vad som kan komma att träffas av inskränkningen. Den föreslagna lagtexten gör det inte tydligt vad det är för sätt att framföra budskap som åsyftas. Eftersom sättet för en sammankomsts genomförande också kan vara en del av yttrandet inskränker förslaget också den grundläggande principen om att polisen inte får lägga innehållet i en sammankomst till grund för begränsningar av friheten att anordna allmänna sammankomster. Den principen har starkt föttraste både i ordningslagen och Europakonventionen. Europadomstolen ställer speciellt höga krav på just innehållsbaserade begränsningar av demonstrationsfriheten.

Synpunkter på betänkandets direkta förslag och innehåll

Avsnitt 10

Folkets Hus och Parker anser att konsekvenserna av att Polisen med hänvisning till Sveriges säkerhet ska kunna begränsa eller helt förbjuda allmänna sammankomster är svåröverskådliga och allt för riskabla i relation till den grundlagsskyddade yttrande- och föreningsfriheten. Förslagen riskerar därmed att motverka syftet att värna Sveriges säkerhet på både kort och lång sikt. Folkets Hus och Parker avstyrker förslagen i sin helhet.

Avsnitt 13.2 – Hur lång ska giltighetstiden vara?

För det fall att lagförslagen enligt avsnitt 10 genomförs föreslår utredningen en giltighetstid på fyra år. Det motiveras bland annat med att en och samma regering inte ska kunna besluta i frågan två gånger under en och samma mandatperiod. Folkets Hus och Parker tillstyrker förslaget, dock med en giltighetstid på max fyra år.

Avsnitt 13.3 – En modell för utvärdering

Utredningen föreslår att reglerna för att beakta Sveriges säkerhet vid tillståndsprovningen med mera bör utvärderas i samband med en mer omfattande översyn av ordningslagen. Om förslagen genomförs anser Folkets Hus och Parker att konsekvenserna för kulturen måste utredas särskilt. Detta med hänvisning till de föreslagna inskränkningarna i grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Folkets Hus och Parker tillstyrker förslaget i övrigt.

Avsnitt 15.6 – Övriga konsekvenser

Folkets Hus och Parker delar inte utredningens bedömning att den etablerade kulturen inte kan förväntas påverkas av förslagen. Ej heller bedömningen att risken för att någon av Folkets Hus och Parkers medlemmar skulle anordna sammankomster som enligt utredningen utgör ett hot mot Sveriges säkerhet skulle vara närmast försumbar. Risken för negativa konsekvenser i såväl konstnärligt som ekonomiskt hänseende är betydlig.

Avsnitt 18.3 – Ingen ny vägransgrund

För det fall att man inte väljer att genomföra lagförslagen enligt avsnitt 10 har utredningen, som ett tredje alternativ, föreslagit vissa ändringar och förtydliganden. Polisen ska bland annat kunna beakta skyddet för liv och hälsa genom att meddela annan tid och plats eller helt ställa in sammankomsten.

Folkets Hus och Parker anser att lagförslaget innehåller flera välkomna förtydliganden.

För Riksorganisationen Folkets Hus och Parker

Gunilla Carlsson
ordförande

Nina Andersson
vd